

ตัวอย่างการเริ่มเล่นสมมติ ในเด็กที่มีพฤติกรรมซ้ำๆ

คลินิกพัฒนาการเด็ก

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

เบน เด็กชายหน้าตาน่ารัก อายุ ๓ ปี ยังพูดไม่ได้ เวลาอยากได้อะไรมากๆ เบนสามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาท่าทางแบบง่าย ๆ สั้น ๆ ได้ ถ้าไม่ได้สิ่งที่ต้องการ เบนก็ไม่ร้องไห้อะไร แต่ใช้วิธีเดินหลบหนีไป คุณพ่อคุณแม่ของน้องเบนได้รับคำแนะนำให้ฝึกการเล่นตามแนวทาง Floortime โดยให้เน้นการเล่นสนุกแบบถึงเนื้อถึงตัว หรือการเล่นที่มีการเคลื่อนไหว เช่น จักจี้ วิ่งไล่จับ เมื่อเบนเล่นสนุกกับพ่อแม่ได้แล้ว พ่อแม่ก็ได้รับคำแนะนำเทคนิคการ ตี๋ ยื้อ และแกลังงงเพื่อกระตุ้นให้เบนสามารถสื่อสารบอกความต้องการของตนเองได้อย่างชัดเจนและสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับคนได้อย่างต่อเนื่องและยาวนานมากขึ้น

เวลาผ่านไป ๖ เดือน เบนติดพ่อและแม่มากขึ้น มีอารมณ์สนุกและอยากเล่นกับพ่อแม่อยู่ตลอดเวลา เบนสามารถสื่อสารได้ซับซ้อนมากขึ้นโดยใช้ภาษาท่าทาง กลับไปกลับมาได้ ๒๐-๓๐ รอบ อย่างต่อเนื่อง เบนเริ่มพูดเป็นคำๆ ได้ประมาณ ๑๕ คำ อย่างไรก็ตามคำพูดของเบนยังเป็นลักษณะเหมือนท่องจำมา ไม่เป็นธรรมชาติ และยังมีการพูดตามแบบ echo ปัญหาใหญ่ของเบน คือ **เบนยังติดพฤติกรรมซ้ำๆ ติดแบบแผน และรูปแบบเดิมๆ ไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆในชีวิตประจำวัน**

อย่างไรก็ตามความก้าวหน้าที่ดีขึ้นมากในด้าน **ความรู้สึกรู้จักตน ติดพ่อแม่ และการสื่อสาร ด้วยภาษาท่าทางที่ตรงกับความต้องการของตัวเองอย่างต่อเนื่องทำให้เบนสามารถก้าวสู่ขั้นต่อไป** คือ การคิด การสื่อสารความรู้สึกและความต้องการของตัวเองอย่างสร้างสรรค์และยืดหยุ่น **แนวทางหลักสำหรับขั้นตอนนี้ คือ การสอนให้เบนรู้จักการเล่นสมมติ**

ความยากจึงอยู่ที่ทำอย่างไรเบนจึงจะยอมรับ ยอมรับจักและสนุกกับการเล่นสมมติ เบนมีพฤติกรรมซ้ำๆยึดติดรูปแบบเดิมๆ ทำให้การเล่นสมมติเป็นเรื่องยาก เวลาที่เบนรู้สึก “ล้น” เบนจะวิ่งไปที่อีกฟากหนึ่งของห้องแล้วทิ้งตัวลงนอนกับพื้น เบนจะนอนนิ่งอยู่อย่างนั้นเป็นเวลานานประมาณ ๓ นาทีหรือบางครั้งก็เกือบครึ่งชั่วโมง ไม่มีใครทำให้เบนลุกขึ้นมาได้ จนเมื่อเบนรู้สึกอยากลุก เบนก็จะลุกขึ้นมาเอง

คุณแม่เริ่มเล่นสมมติกับเบนโดยเอาพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำๆบ่อยๆนี้เป็นจุดเริ่มต้นในการเล่นสมมติ ทุกครั้งที่เบนนอนลงกับพื้น ทุกคนจะสมมติว่าเบนกำลังแกลังงอนหลับ

บ่ายวันนั้นเบนกำลังเล่นลูกบอลกับคุณแม่ เมื่อเล่นได้สนุกมากขึ้นเรื่อยๆ อยู่ดีๆ เบนก็วิ่งไปที่อีกฟากของห้องแล้วทิ้งตัวลงบนพื้นห้อง นอนนิ่ง แทนที่คุณแม่จะใช้วิธีเดิมที่เคยใช้กับเบน คือ เรียก ดิง ให้เบนลุกขึ้นมาเล่นต่อ คุณแม่แกล้งพูดบอกทุกคนว่า

“เบนกำลังนอน ทุกคนเจียบๆนะ !!!”

คุณพ่อเข้ามาช่วยเล่นด้วยโดยเอาตุ๊กตาหมีมานอนข้างๆเบน แต่ทันทีที่ตุ๊กตาหมีโดนตัวน้องเบน เบนก็ลุกขึ้น วิ่งไปอีกฟากของห้องแล้วล้มตัวลงนอนกับพื้นอีก (คุณพ่อคุณแม่รู้สึกตกใจกับความพยายามที่จะเล่นสมมติกับเบนในครั้งแรกนี้ เมื่อหยุดคิดสักครู่ คุณพ่อก็นึกขึ้นได้ว่าเขาอาจจะจู่โจมเข้าหาเบนเร็วหรือแรงเกินไป ทำให้เบนรู้สึก “ลั่น” และปฏิเสธการเล่นแบบนี้) คราวนี้คุณแม่ตั้งสติแล้วลองพยายามใหม่อีกครั้ง

(เบนนอนนิ่งอยู่ที่พื้น) **“เบนกำลังนอน ทุกคนเจียบๆนะ”**

คุณแม่ค่อยๆเอาน้องหมีเข้าไปนอนข้างๆเบนอีก

“น้องหมีนอนด้วยค่ะ”

เบนไม่ตอบ จับน้องหมีแล้ววางใส่คุณแม่ คุณแม่ยังไม่หมดความพยายามแต่ลองทำซ้ำอีกครั้ง หยิบเจ้าสิงโตมานอนด้วยคราวนี้ให้นอนห่างออกมาจากตัวเบนประมาณ ๓ ฟุต

“พี่สิงโตนอนด้วยนะคะ นอนตรงนี้ก็แล้วกัน”

เบนแอบมองคุณแม่อย่างไม่ค่อยไว้ใจ (เหมือนกับบอกรว่าจะบอกว่า อย่าเข้ามาใกล้ละ) คุณแม่นั่งมองและรอคอยการตอบสนองจากเบน

๒-๓ นาทีผ่านไป เบนค่อยๆลุกขึ้น เดินเข้ามาหาคุณแม่แล้วคว้าเจ้าสิงโตเอาไปโยนรวมไว้กับตุ๊กตาตัวอื่นๆ คุณแม่ดีใจที่เห็นการตอบสนองจากเบน ถึงแม้จะเป็นการตอบสนองแบบปฏิเสธก็ตาม คุณแม่เริ่มมองเห็นโอกาสที่จะเริ่มเล่นกับเบน

“คุณแม่เป็นเจ้าสิงโตเองดีกว่า” ว่าแล้วคุณแม่ก็คุกเข่าลงกับพื้นแล้วทำท่าคลานไปมา พร้อมส่งเสียงร้องเป็นเจ้าสิงโต

เบนหันมามองคุณแม่สั๊กพัก ทำท่าล้งเล.. แล้วค่อยๆปีนขึ้นไปบนหลังคุณแม่ คุณแม่เล่นกับเบนคลานไปมาจนเบนรู้สึกสนุก เมื่อสนุกแล้ว คุณแม่ก็เริ่มเล่นต่ออีกโดยแกล้งหยุดคลานเป็นพักๆ เพื่อกระตุ้นให้เบนสื่อสาร ได้ตอบ บอก “เจ้าสิงโต” ให้เดิน หยุด ไปซ้ายหรือขวา เบนเริ่มเข้าใจบทบาทสมมติมากขึ้นและหัวเราะสนุกกับการที่สามารถจะส่ง “เจ้าสิงโต” ให้ทำอะไรก็ได้ตามที่ต้องการ

๔-๕ วันต่อมา ทุกครั้งที่เบนแสดงพฤติกรรมซ้ำๆ ทิ้งตัวลงนอนบนพื้น คุณแม่จะเข้าไปเล่นด้วยโดยเอาตุ๊กตามานอนข้างๆเบน เบนจะแอบมองคุณแม่กลับไปกลับมาอยู่สักพัก สุดท้ายการเล่นมักจะจบลงด้วย คุณแม่เล่นเป็นสัตว์ชนิดต่างๆ ชี้อวนให้เบนขึ้นชี้อลง แล้วเล่น

กันต่ออย่างสนุกสนาน

๒ อาทิตย์ต่อมา วันหนึ่งอยู่ดีๆ **เบนก็วิ่งไปหียบน้องหมี เบนมองหน้าคุณแม่ แล้วพูดกับน้องหมี**
“นอน นอน” เบนรับการเล่นสมมติแล้ว **คุณพ่อคุณแม่ดีใจและเริ่มเชื่อมต่อการเล่นของเบนให้มีความซับซ้อนมากขึ้น** คุณพ่อหียบผ้าห่มผืนเล็กๆส่งให้เบน **คุณแม่เดินไปปิดไฟแล้วร้องเพลงกล่อมน้อง**
สัปดาห์เมื่อเบนทำท่าลุกขึ้น คุณแม่ก็พากย์ตาม
“เบนตื่นแล้ว เข้าแล้ว เบนตื่นแล้ว”
คุณแม่เดินไปเปิดไฟ แล้วพูดซ้ำอีก “เข้าแล้ว เข้าแล้ว ทุกคนตื่น ตื่น !!!”

การเพิ่มเติมบทบาทต่างๆเข้าไปในการเล่นกับน้องเบนไม่ได้เกิดขึ้นง่ายๆ ทุกครั้งที่ใส่สิ่งใหม่ๆเข้าไปจะตามมาด้วยการต่อต้าน ร้อง ไม่ยอมรับ หรือใช้พฤติกรรมเดิมๆอีก คือวิ่งไปอึกปากของห้องแล้วล้มลงนอน แต่ด้วยความพยายามของคุณพ่อคุณแม่ อีกหลายครั้ง เบนจึงเริ่มที่จะยอมรับความเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการล้มตัวลงนอน ก็สั้นลง เบนลุกขึ้นเองได้เร็วกว่าแต่ก่อน และมองหาคุณแม่ทุกครั้งทีลุกขึ้น

๑ เดือนต่อมา **คุณแม่เริ่มใส่บทบาทเพิ่มขึ้นอีก** ทุกครั้งที่เบนหียบน้องหมีมาอุ้มไว้ **คุณแม่จะเล่นด้วย** โดยเอาตุ๊กตาอีกตัวมานอนด้วยแล้วห่มผ้าให้ **คุณแม่หันมามองเบนแล้วทำท่าจุกปาก “เงียบๆ นะ น้องนอน”** เบนเริ่มรับมุกการเล่นสมมติ **เอน้องหมีมานอนข้างๆตุ๊กตาของคุณแม่แล้วเลียนแบบห่มผ้าให้น้อง** สัปดาห์ เบนเริ่มส่งเสียงและทำท่าปลุกเจ้าตุ๊กตา **“ตื่น ตื่น”**

คุณแม่ก็ค่อยๆเพิ่มบทบาทให้เจ้าตุ๊กตามากขึ้นเรื่อยๆ เช่น ให้น้องหมีนั่งโต๊ะกินข้าวกับ “พี่เบน” หรือให้เจ้ากระต่ายช่วยเอาอาหารมาให้ เบนเริ่มเล่นบทบาทสมมติกับคุณแม่ และคิดเชื่อมโยงเรื่องราวได้สั้นๆ **กิจกรรมที่คุณแม่เลือกมาใช้เล่นสมมติ เป็นฉากต่างๆในกิจวัตรประจำวันที่เบนคุ้นเคยดีอยู่แล้ว** เบนเริ่มเรียนรู้การเล่นสมมติ และค่อยๆเพิ่มเรื่องราว ซึ่งนอกจากความสามารถในการเล่นสมมติจะเพิ่มขึ้นแล้ว **การพูดจา** **โต้ตอบในชีวิตประจำวันของเบนก็ค่อยๆดีขึ้นไปด้วยตามลำดับ ปัญหาพฤติกรรมต่างๆของเบนยังมีบ้างแต่น้อยลงอย่างมาก** **คุณแม่พ่อคุณแม่และเบนเริ่มมีเรื่องพูดคุยและมีการเล่นที่หลากหลายมากขึ้น**

สรุปประเด็นที่น่าสนใจในการเริ่มเล่นสมมติสำหรับเด็กที่พฤติกรรมซ้ำๆ

1. การเริ่มเล่นสมมติสามารถเริ่มได้ในเด็กที่สามารถ**สื่อสารโต้ตอบกลับไปได้อย่างต่อเนื่องอย่างน้อย ๒๐-๓๐รอบ** (อาจเป็นภาษากาย หรือการพูด)
2. **ใช้พฤติกรรมซ้ำๆ**ของเด็กให้เป็นประโยชน์ **โดยการให้ความหมายในเชิงสมมติ**
เช่น พฤติกรรมทิ้งตัวลงนอนกับพื้นเป็นการนอนหลับ

3. การเล่นเกมเป็นไปตามลำดับขั้นพัฒนาการ **เด็กจะเข้าใจและยอมรับการเล่นสมมติจากตัวคนจริงๆก่อน**แล้วจึงจะเข้าใจการสมมติจากตุ๊กตา เช่น สมมติคุณแม่เป็นสิงโต สมมติคุณพ่อเป็นตำรวจ
4. เด็กที่**เริ่มต้นเล่นสมมติใหม่ๆอาจจะยังไม่ยอมรับตุ๊กตาที่เด็กไม่คุ้นเคยหรือดูน่ากลัว** เช่น กลัวตุ๊กตาที่เป็นคนจริงๆ กลัวตุ๊กตาสัตว์ที่ดุร้าย การเริ่มเล่นจึงควรใช้ตุ๊กตาที่เด็กรู้จักดีจะทำให้ การปฏิเสธการเล่นสมมติน้อยลง
5. **ใช้กิจวัตรประจำวันของเด็กคุ้นเคยดีอยู่แล้ว**มาเป็นบทในการเล่นเกม เด็กจะเข้าใจได้ง่ายขึ้น
6. **เสริมประสบการณ์ในชีวิตให้มากขึ้น**เพื่อเพิ่มความหลากหลายในการเล่นสมมติ
7. **ความพยายามอย่างต่อเนื่องของคุณพ่อคุณแม่มีความสำคัญ**

อ้างอิง

1. Greenspan, S. Wieder, S. 1998. **The Child with Special Needs: Encouraging Intellectual and Emotional Growth.** United States of America: DA Capo Press.
2. คู่มือการพัฒนาเด็กออทิสติกแบบองค์รวม (เทคนิค DIR/ฟลอร์ไทม์) โดย รศ. พญ. กิ่งแก้ว ปาจารย์

